

2007–2013 m. patirtis taikant BIVP iniciatyvas

BIVP veiksmai Lietuvoje sistemiškai kaimo vietovėse pradėti įgyvendinti nuo 2004 m. pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto „*LEADER+* pobūdžio priemonę“, kuria buvo skatinama kaimo plėtra ugdant ir stiprinant vietos gyventojų gebėjimus dirbti kartu. *LEADER+* pobūdžio priemonės įgyvendinimo Lietuvoje tikslas – įvaldyti *LEADER* metodiką, įgyvendinant integruotas kaimo plėtros strategijas, parengtas vadovaujantis teritorijos vientisumo principu, ir pasirengti *LEADER* metodą tinkamai įgyvendinti ateityje.

LEADER iniciatyva Lietuvoje paskatino naujų institucinių ir socialinių struktūrų, paremtų partneryste ir bendradarbiavimu, formavimąsi, kurių pagrindinis tikslas – aktyviai dalyvauti kaimo plėtros procesuose bei iškilusias problemas spręsti vietos lygmeniu. Lietuvos kaimo vietovėse susiformavusios institucinės ir socialinės struktūros yra šios:

1) kaimo bendruomenės. 2000 m. Lietuvoje buvo įregistruota 10 kaimo bendruomenių, 2003 m. – 406, 2006 m. – 1 300, 2013 m. – jų skaičius išaugo iki daugiau nei 1 700 kaimo bendruomenių;

2) kaimo vietovių vietos veiklos grupės (toliau – VVG). Lietuvoje iki 2007 m. buvo įsteigtos 42 VVG, dalyvaujančios įgyvendinant *LEADER* metodą. 2007–2013 m. laikotarpiu veikia ir vietos plėtros strategijas įgyvendina 51 VVG, kurių veikimo teritorija apima daugiau nei 99 proc. Lietuvos kaimo vietovių teritorijos. Kaimo vietovių VVG 2007–2013 m. laikotarpiu teritoriškai susiformavo savivaldybių pagrindu (jų veiklos teritorija neapima savivaldybių centrų ir miestų, kuriuose gyvena daugiau kaip 6 tūkst. gyventojų). Kaimo vietovių VVG jungia VVG tinklas.

LEADER+ pobūdžio priemonė 2004–2006 m. Lietuvoje – bandomojo pobūdžio, todėl ją įgyvendinant didelis dėmesys buvo skiriamas veiklai, susijusiai su įgūdžių įgijimu. Pagal veiklos sritį „Įgūdžių įgijimas“ (skirta 40 proc. priemonės lėšų) buvo teikiama techninė parama kaimo vietovių studijoms, bandomosioms integruotoms strategijoms parengti, gyventojams informuoti ir mokyti, skatinant juos aktyviai dalyvauti kaimo plėtros procese, reprezentatyviai vietos plėtros partnerystei kurti, įgytai patirčiai skleisti.

Antroji 2004–2006 m. įgyvendinta *LEADER+* pobūdžio priemonės veiklos sritis – „Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimas“ (skirta 60 proc. priemonės lėšų). Konkurso būdu iš 27 VVG pateiktų atrinkta ir skirta parama 10 bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimui. Kiekvienai strategijai skirta parama siekė 0,5 mln. Lt. Lietuvos VVG, rengdamos bandomąsias integruotas strategijas, turėjo pasirinkti vieną iš siūlomų temų: pirma, „Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas“ temą pasirinko 20 VVG (iš jų paramą strategijai įgyvendinti gavo 6 VVG), antra, „Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas, įskaitant Europos Sąjungos buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimą“ temą pasirinko 6 Lietuvos VVG (iš jų paramą strategijai įgyvendinti gavo 3 VVG), trečia, „Vietinės produkcijos vertės didinimas siekiant bendromis kaimo gyventojų pastangomis palengvinti smulkių gamybos subjektų išėjimą į rinką“ temą pasirinko 1 VVG (ši VVG gavo paramą strategijai įgyvendinti). Iš viso pagal bandomąsias integruotas strategijas įgyvendinti 320 vietos projektai (iš jų 286 ne pelno projektai ir 34 – pelno projektai). Vidutinė vietos projekto vertė – 12,4 tūkst. Lt. Nors investicijos sąlyginai nebuvo didelės, įgyvendinant bandomąsias strategijas buvo sukurtos 186 darbo vietos.

Atsižvelgiant į pridėtinę „iš apačios į viršų“ metodo vertę, 2007–2013 m. ES finansavimo laikotarpiu *LEADER* metodo taikymas išplėstas, jo įgyvendinimui skirta 6 proc. EŽŪFKP lėšų, o tai sudaro 464 mln. litų. Įgyvendinama 51 VVG vietos plėtros strategija. *LEADER* metodas įgyvendinamas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos priemones, susijusias su gyvenimo kokybės kaime gerinimu: finansavimas vietos projektams pagal VVG parengtas vietos plėtros strategijas skiriamas kaimams atnaujinti (ne mažiau kaip 73 proc. strategijoms skirtos paramos), ne žemės ūkio verslams skatinti, kitoms kaimo bendruomenių iniciatyvoms skatinti.

Taigi 2007–2013 metų programavimo laikotarpiu Lietuva pasirinko taikyti *LEADER*, taip siekdama didinti kaimo užimtumo galimybes, kurti alternatyvius pajamų šaltinius kaimo gyventojams, gerinti gyvenimo sąlygas, t. y. gerinti fizinę kaimo infrastruktūrą, ugdyti kaimo gyventojų gebėjimus užsiimti alternatyvia veikla ir didinti savo kaimo aplinkos patrauklumą. *LEADER* padėjo spręsti savivaldybių ir kaimo bendruomenių tarpusavio pasitikėjimo ir partnerystės ryšių, finansinių šaltinių vietos organizacijų veiklai remti, paraiškų rengimo ir projektų kūrimo patirties trūkumo problemas, skatino VVG tarptautinį ir tarpterritorinį bendradarbiavimą.

Atsižvelgiant į tai, kad bendruomenių žmogiškieji išteklių ir kaimo gyventojų gebėjimai – viena svarbiausių sėkmingo bendruomenių iniciatyvų įgyvendinimo sąlyga, nuo 2006 m. teikiama nacionalinė parama nedideliems kaimo bendruomenių projektams įgyvendinti. Pagal šią priemonę kiekvienais metais kaimo bendruomenės gali teikti iki 25 tūkst. Lt vertės projektus, kurie finansuojami iš Lietuvos Respublikos biudžeto. Per 2006–2012 m. laikotarpį paremtas 1 041 kaimo bendruomenių projektas, kuriems įgyvendinti skirta 21,3 mln. Lt parama. Remiamas kaimo bendruomenių viešųjų erdvių tvarkymas, bendruomenių verslumo projektai, bendruomenių patalpų pritaikymas veiklai, materialinės bazės stiprinimas. Valstybės remiamų projektų įgyvendinimas svarbus tuo, kad ne tik didina bendruomenių iniciatyvumą, padeda išspręsti bendruomenėms rūpimas problemas, bet tuo pačiu ugdo kaimo bendruomenių gebėjimus rengti projektus, juos įgyvendinti bei valdyti viešąsias lėšas.

2007–2013 metų programavimo laikotarpiu, siekiant tvarios žuvininkystės regionų plėtros tikslų, numatytos įgyvendinti šios priemonės: techninė parama žuvininkystės regionų studijoms atlikti, žuvininkystės regionų plėtros strategijoms rengti ir asmenims, rengiantiems žuvininkystės regionų plėtros strategijas, mokyti; parama žuvininkystės regionų plėtros strategijų įgyvendinimui, o taip pat parama regioniniam ir tarptautiniam žuvininkystės vietos veiklos grupių bendradarbiavimui vykdyti. Tvarios žuvininkystės regionų plėtros prioritetingos krypties įgyvendinimas startavo 2008 metais. Šiai kryptiai įgyvendinti buvo pasirinktas dviejų etapų įgyvendinimo modelis:

- I etape atrinktos ir patvirtintos ŽRVVG, kurioms skirta parama žuvininkystės regiono vietos plėtros strategijoms parengti;
- II etape atrinktos ir patvirtintos ŽRVVG parengtos žuvininkystės regiono vietos plėtros strategijos, kurioms įgyvendinti skirta finansinė parama.

Atrenkant teritorijas, tinkamas kurti ŽRVVG, buvo atsižvelgiama į tai, ar į teritoriją patenka jūros ir (ar) ežero pakrantė, tvenkiniai, upės žiotys, taip pat ar yra pakankama kritinė masė gyventojų, dirbančių žuvininkystės sektoriuje.

2008 metais buvo įkurtos pirmosios ŽRVVG, o 2009 metais jų jau buvo 12.

2009 metais visos 12 ŽRVVG pateikė paraiškas paramai gauti žuvininkystės regiono vietos plėtros strategijoms parengti. Atlikusi vertinimą teisės aktais nustatyta tvarka, Žemės ūkio ministerija 10 ŽRVVG, kurių bendras plotas sudaro 16901 km², pripažino tinkamomis paramai gauti ir strategijoms parengti skyrė 0,694 mln. Lt paramos.

2010 m. visos 10 ŽRVVG, gavusios paramą žuvininkystės regiono vietos plėtros strategijoms parengti, pateikė atstovaujamo regiono strategijas. Pirmiausia buvo atliktas išankstinis strategijų vertinimas. Šį vertinimą atliko ekspertai, kurie buvo atrinkti konkurso būdu. Išankstinis strategijų vertinimas buvo baigtas ir strategijos patvirtintos 2011 m. pirmoje pusėje. Patvirtintoms strategijoms įgyvendinti buvo skirta 27,969 mln. Lt parama.

Vietos projektus teikia ir įgyvendina žuvininkystės regiono vietos pareiškėjai ir paramos gavėjai (fiziniai ir juridiniai asmenys, atitinkantys įgyvendinamos žuvininkystės regiono vietos plėtros strategijos keliamus reikalavimus). ŽRVVG vertina, ar pateikti projektai atitinka žuvininkystės regiono vietos plėtros strategiją, priima sprendimą dėl paramos skyrimo ir teikia šį sprendimą Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos tvirtinti. ŽRVVG atlieka paramos lėšų pagal žuvininkystės regionų vietos plėtros strategijas finansuojamus projektus

mokėjimo prašymų ar jų dalies administracinius patikrinimus. Nacionalinė mokėjimo agentūra tiesiogiai išmoka paramos lėšas paramos gavėjams, kurie įgyvendina žuvininkystės regiono vietos projektus.

Pirmuosius kvietimus teikti paramos paraiškas pagal žuvininkystės regiono vietos plėtros strategijas ŽRVVG paskelbė 2011 metų pabaigoje. Informacija apie teikiamą paramą pagal žuvininkystės regionų vietos plėtros strategijas, taip pat tinkamus pareiškėjus ir tinkamas finansuoti išlaidas bei įgyvendinamus projektus talpinama ŽRVVG interneto svetainėse.

Siekiant efektyviau koordinuoti ŽRVVG veiklą 2010 metais buvo įkurtas ŽRVVG tinklas, kuris vykdo šias veiklas:

- užtikrina Lietuvos ŽRVVG tinklo narių vidaus ir tarpvalstybinių ryšių palaikymą, skatina keitimąsi informacija, patirtimi, gerąja praktika;
- telkia Lietuvos ŽRVVG veikti kartu, padeda įgyvendinti jų parengtas ir patvirtintas žuvininkystės regionų vietos plėtros strategijas, teikia administracinę, teisinę ir kitą reikiamą bei galimą pagalbą;
- organizuoja Lietuvos ŽRVVG ir žuvininkystės sektoriaus darbuotojų mokymus ir kvalifikacijos tobulinimą;
- renka, analizuoja ir platina ŽRVVG tinklo nariams aktualią informaciją nacionaliniu lygmeniu.

Tokiu būdu Lietuvos žuvininkystės regionuose integraliai įgyvendinami pagrindiniai vietos plėtros elementai: vietos teritorinis požiūris, integruotos strategijos, dalyvavimas ir partnerystė, naujoviškumas ir inovatyvumas bei darbas tinkle ir bendradarbiavimas.